

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

7 aprilie 2022 *

„Trimitere preliminară – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Principiul efectivității – Principiul echivalenței – Procedură jurisdicțională prin care se urmărește constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale – Competență de control din oficiu a instanței naționale – Procedură națională de stabilire a cheltuielilor de judecată – Cheltuieli de judecată rambursabile cu titlu de onorarii de avocat”

În cauza C-385/20,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia no 49 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 49 din Barcelona, Spania), prin decizia din 7 iulie 2020, primită de Curte la 12 august 2020, în procedura

EL,

TP

împotriva

Caixabank SA,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din doamna K. Jürimäe, președinta Camerei a treia, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, și domnii S. Rodin (raportor) și N. Piçarra, judecători,

avocat general: domnul H. Saugmandsgaard Øe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru EL și TP, de P. Gabeiras Vázquez, abogada;
- pentru Caixabank SA, de J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, abogado;

* Limba de procedură: spaniola.

- pentru guvernul spaniol, de J. Rodríguez de la Rúa Puig și S. Centeno Huerta, în calitate de agenți;
  - pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
  - pentru Comisia Europeană, de N. Ruiz García și J. Baquero Cruz, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 octombrie 2021,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între EL și TP, pe de o parte, și CaixaBank SA, pe de altă parte, în legătură cu cheltuielile de judecată rambursabile cu titlu de onorarii de avocat datorate în urma unei proceduri jurisdicționale prin care se urmărea constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al douăzeci și patrulea considerent al Directivei 93/13 are următorul cuprins: „autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii”.
- 4 Articolul 4 din această directivă prevede:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”
- 5 Articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu

crează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

6 Potrivit articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților [profesioniști], există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].”

7 Articolul 8 din această directivă prevede:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții [a se citi «dispoziții mai stricte»] compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție [a se citi «un nivel de protecție mai ridicat»].”

Dreptul spaniol

8 Articolul 243 alineatul 1 din Ley 1/2000 de l'Enjuiciamento civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575, denumită în continuare „LEC”) prevede că cheltuielile de judecată sunt calculate, printre altele, de grefierul responsabil de executarea hotărârii. Acesta este obligat să reducă cuantumul cheltuielilor invocate cu titlu de onorarii ale avocaților și ale altor profesioniști care nu sunt supuși unor tarife sau taxe atunci când aceste sume depășesc limita menționată la articolul 394 alineatul 3.

9 Articolul 251 punctele 1 și 8 din LEC prevede:

„Valoarea litigiului se stabilește în funcție de interesul economic atașat acțiunii, care se calculează conform următoarelor reguli:

1. În cazul în care se solicită o anumită sumă de bani, valoarea acțiunii este reprezentată de suma respectivă, iar în lipsa unei cuantificări, chiar și în mod relativ, acțiunea se consideră ca având o valoare nedeterminată.

[...]

8. În litigiile privind existența, validitatea sau eficacitatea unui titlu de creanță, valoarea sa se determină prin raportare la valoarea sumei solicitate, inclusiv dacă trebuie achitată în rate. Acest criteriu de apreciere este aplicabil în procedurile care au ca obiect nașterea, modificarea sau stingerea unei obligații sau a unui drept cu caracter personal, cu excepția cazului în care este aplicabilă o altă regulă prevăzută la prezentul articol.”

10 Potrivit articolului 253 din LEC:

„1. Reclamantul menționează valoarea litigiului, justificând-o, în cererea de sesizare. Valoarea menționată se calculează în orice caz în conformitate cu normele menționate în dispozițiile precedente.

Modificarea valorii bunurilor care fac obiectul litigiului, care ar interveni după introducerea acțiunii, nu determină nicio modificare a valorii litigiului sau a tipului de procedură.

2. Valoarea litigiului este indicată cu claritate și precizie. Totuși, aceasta poate fi indicată sub formă relativă, dacă solicitantul justifică în mod corespunzător că interesul economic al litigiului este cel puțin egal cu valoarea minimă ce corespunde procedurii ordinare sau nu depășește cuantumul maxim fixat pentru procedura sumară (*juicio verbal*). Reclamantul nu poate în niciun caz să se limiteze să indice tipul de procedură de urmat, nici să impună părâtului sarcina de a stabili valoarea litigiului.

3. Atunci când solicitantul nu poate stabili valoarea litigiului, chiar sub formă relativă, deoarece obiectul este lipsit de interes economic, acest interes nu poate fi calculat potrivit niciunei reguli legale de stabilire a valorii litigiului sau, deși există o regulă de calcul aplicabilă, valoarea litigiului nu putea fi stabilită în momentul introducerii acțiunii, acesta este tratat potrivit modalităților procedurii ordinare.”

11 Articolul 394 alineatul 3 din LEC prevede:

„În cazul în care, în conformitate cu dispozițiile alineatului 1 al prezentului articol, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, aceasta are obligația de a plăti, din suma aferentă onorariului avocaților și al celorlalți profesioniști care nu sunt supuși unor tarife sau taxe, numai o sumă totală care nu poate depăși o treime din valoarea litigiului, pentru fiecare parte căreia i s-a dat câștig de cauză; în acest scop, cererile neevaluabile în bani se cuantifică la 18 000 de euro, cu excepția cazului în care, ca urmare a complexității cauzei, instanța dispune altfel.”

12 Articolul 411 din LEC are următorul cuprins:

„Modificările care au loc după începerea procesului, referitoare la domiciliul părților, la situația lucrului în litigiu și la obiectul litigiului nu afectează jurisdicția și competența, care se stabilesc conform aspectelor dovedite la momentul inițial al litispendenței.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

13 La 25 aprilie 2008, reclamantii din litigiul principal și Caixabank au încheiat un contract de împrumut cu garanție ipotecară în cuantum de 159 000 de euro exprimat în monedă străină.

14 În cursul anului 2016, reclamantii din litigiul principal au introdus la instanța de trimitere o cerere de constatare a nulității parțiale a acestui contract, invocând caracterul abuziv al clauzelor referitoare la rambursarea în monedă străină.

15 În cererea respectivă, reclamantii din litigiul principal au arătat că, deși la data introducerii acesteia, soldul restant datorat era de 127 269,15 euro, cuantumul cererii menționate trebuia considerat ca nedeterminat. Astfel, întrucât cererea în discuție viza anularea clauzelor referitoare la rambursarea împrumutului, cuantumul său efectiv nu ar putea fi calculat decât în etapa executării deciziei eventuale de admitere a acestei cereri.

16 Printr-o hotărâre din 29 noiembrie 2018, instanța de trimitere a admis cererea reclamantilor din litigiul principal, constatând nulitatea clauzelor contractuale referitoare la rambursarea în monedă străină și dispunând recalcularea soldului restant datorat ținând seama de cuantumul care ar fi fost deja rambursat de reclamantii din litigiul principal dacă ratele lunare deja plătite ar fi fost achitate în euro, iar nu în monedă străină. Întrucât Caixabank a căzut în pretenții, a fost obligată la plata cheltuielilor de judecată.

- 17 Printr-o decizie din 1 octombrie 2019, grefierul a stabilit valoarea litigiului, în ceea ce privește cheltuielile de judecată, la 30 000 de euro în scopul calculării onorariilor de avocat, în conformitate cu criteriul 15 din criteriile orientative ale Baroului din Barcelona (Spania), și la 18 000 de euro în scopul calculării onorariilor avocaților, în conformitate cu dispozițiile articolului 394 alineatul 3 din LEC. În plus, în temeiul acestei din urmă dispoziții, cuantumul total al onorariilor de avocat pe care partea obligată la plata cheltuielilor de judecată trebuie eventual să le plătească nu poate depăși o treime din cuantumul litigiului, respectiv în speță 10 000 de euro, avocații fiind, la rândul lor, supuși unui tarif specific.
- 18 Reclamantii din litigiul principal au formulat un recurs împotriva deciziei grefierului din 1 octombrie 2019, în cadrul căruia instanța de trimitere a introdus prezenta trimitere preliminară, întrucât are îndoieli cu privire la conformitatea cu Directiva 93/13 a reglementării spaniole în materie de calculare a cheltuielilor de judecată.
- 19 Instanța de trimitere citează o hotărâre a Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea Provincială din Barcelona, Spania) din 15 februarie 2011 (ES:APB:2011:1791), care menționează jurisprudența relevantă a Tribunal Constitucional (Curtea Constituțională, Spania) și a Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania).
- 20 Potrivit acestei hotărâri, pe de o parte, din jurisprudența constantă a Tribunal Constitucional (Curtea Constituțională) reiese că valoarea litigiului, astfel cum a fost stabilită în cerere, nu poate suferi nicio modificare ulterioară, inclusiv în gradele de jurisdicție următoare.
- 21 Pe de altă parte, potrivit aceiași hotărâri, reiese din jurisprudența constantă a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) că valoarea litigiului, în lipsa unei controverse între părți, este stabilită în mod definitiv în cerere și în memoriul în apărare, astfel încât părțile nu mai pot modifica această valoare în caz de acțiune sau atunci când contestă calcularea cheltuielilor de judecată.
- 22 Potrivit instanței de trimitere, decizia grefierului din 1 octombrie 2019 a aplicat această jurisprudență constantă a Tribunal Constitucional (Curtea Constituțională) și a Tribunal Supremo (Curtea Supremă).
- 23 Totuși, instanța de trimitere arată că există un alt curent în jurisprudența națională în temeiul căruia, independent de valoarea litigiului, onorariile de avocat trebuie calculate în funcție de valoarea lor economică reală și de munca realizată de profesionistul în cauză. Citează în această privință o hotărâre a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) din 5 octombrie 2001 (ES:TS:2001:7567).
- 24 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia no 49 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 49 din Barcelona, Spania) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
  - „1) Interpretarea jurisprudențială a articolului 251, a articolului 394 alineatul 3 și a articolului 411 din [LEC], realizată prin decizia din 1 octombrie 2019, potrivit căreia valoarea litigiului este echivalentă cu interesul economic al acestuia și, în consecință, permite o reducere a onorariilor plătite de consumator avocatului său, pe baza unei sume fixe (18 000 de euro), prevăzută de lege exclusiv pentru cererile neevaluabile în bani, iar nu pentru cele cu valoare nedeterminată, se opune articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din Directiva [93/13] prin aceea că nu poate repune consumatorul în situația de fapt și de drept în care s-ar afla dacă nu ar fi existat clauza respectivă, în pofida faptului că există în favoarea sa o hotărâre

judecătorească prin care s-a constatat caracterul abuziv al clauzei, și că nu înlătură o condiție procedurală nerezonabilă referitoare la o limitare a costurilor, înlăturare care ar garanta consumatorului mijloacele cele mai adecvate și eficiente pentru exercitarea legitimă a drepturilor sale?

- 2) Articolul 394 alineatul 3 din LEC, în sine, se opune articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din Directiva [93/13] și face imposibilă sau extrem de dificilă exercitarea judiciară a drepturilor conferite consumatorilor de directiva respectivă, prin aceea că limitarea pe care articolul menționat o impune consumatorului, în sensul că acesta este nevoit să își asume o parte din propriile cheltuieli de judecată, implică faptul că consumatorul nu poate fi repus în situația de fapt și de drept în care s-ar afla dacă nu ar fi existat clauza respectivă, în pofida faptului că există în favoarea sa o hotărâre judecătorească prin care s-a constatat caracterul abuziv al clauzei și că nu înlătură o condiție procedurală nerezonabilă referitoare la o limitare a costurilor, înlăturare care ar garanta consumatorului mijloacele cele mai adecvate și eficiente pentru exercitarea legitimă a drepturilor sale?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la competența Curții

- 25 Caixabank și guvernul spaniol contestă competența Curții de a se pronunța cu privire la cele două întrebări preliminare. Astfel, acestea consideră în esență că Directiva 93/13 nu este aplicabilă întrucât procedura referitoare la examinarea clauzei contractuale în discuție în litigiul principal s-a încheiat deja printr-o hotărâre prin care s-a constatat caracterul său abuziv, iar prezenta cerere de decizie preliminară intervine în cadrul unei proceduri accesorii de stabilire a cheltuielilor de judecată, calcularea cuantumului acestora intrând exclusiv sub incidența legislației naționale.
- 26 Este adevărat că regimul de stabilire a cheltuielilor de judecată în discuție în litigiul principal constituie o procedură specifică în fața instanțelor naționale și intră, așadar, în principiu, sub incidența dreptului procedural spaniol.
- 27 Totuși, din decizia de trimitere reiese că procedura de stabilire a cheltuielilor de judecată în cadrul căreia a fost formulată prezenta cerere de decizie preliminară este legată în mod intrinsec de procedura jurisdicțională care a condus la constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale și este accesorie acesteia. Prin urmare, Caixabank și guvernul spaniol nu pot invoca inaplicabilitatea Directivei 93/13 pentru că este necesar să se verifice dacă regimul de stabilire a cheltuielilor de judecată în discuție în litigiul principal nu este de natură să descurajeze consumatorii să exercite dreptul la o protecție efectivă prevăzut la articolul 7 din această directivă în ceea ce privește clauzele contractuale abuzive, din cauza cheltuielilor pe care o acțiune în justiție le-ar implica pentru ei (a se vedea prin analogie Hotărârea din 16 iulie 2020, Caixabank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 și C-259/19, EU:C:2020:578, punctele 44 și 45).
- 28 În aceste condiții, este necesar să se considere că Curtea este competentă să se pronunțe cu privire la cererea de decizie preliminară.

Cu privire la admisibilitate

- 29 Caixabank și guvernul spaniol invocă de asemenea inadmisibilitatea întrebărilor preliminare.
- 30 În primul rând, acestea susțin în esență că decizia de trimitere nu conține elementele de fapt sau de drept necesare pentru a permite Curții să răspundă în mod util la întrebările adresate. Ele adaugă că decizia de trimitere nu indică ce quantum al onorariilor a fost pretins reclamanților din litigiul principal, nici suma efectivă plătită în acest sens de aceștia. Întrucât Caixabank a acceptat să plătească suma de 7 018 euro, respectiv un quantum superior quantumului fix de 1 200 de euro prevăzut în convenția privind onorariile, ar trebui să se considere, prin urmare, că reclamanților din litigiul principal li s-au rambursat în întregime cheltuielile, iar întrebările preliminare ar trebui considerate ipotetice.
- 31 În al doilea rând, Caixabank și guvernul spaniol invocă existența unei contradicții în ceea ce privește quantumul care servește ca bază de calcul pentru onorariile de avocat a căror rambursare poate fi obținută de reclamanții din litigiul principal. În această privință, ar exista o diferență între modul de redactare a primei întrebări și conținutul deciziei de trimitere.
- 32 În al treilea rând, guvernul spaniol invocă inadmisibilitatea primei întrebări în măsura în care se referă la interpretarea articolului 411 din LEC.
- 33 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că numai instanța națională sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 6 octombrie 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 34 Prin urmare, întrebările referitoare la interpretarea dreptului Uniunii adresate de instanța națională în cadrul normativ și factual pe care îl definește sub propria răspundere și a cărei exactitate Curtea nu are competența să o verifice beneficiază de o prezumție de relevanță. Respingerea de către Curte a unei cereri formulate de o instanță națională este posibilă numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punctul 28 și jurisprudența citată).
- 35 În plus, în temeiul spiritului de cooperare care guvernează relațiile dintre instanțele naționale și Curte în cadrul procedurii preliminare, lipsa unor anumite constatări prealabile ale instanței de trimitere nu conduce în mod necesar la inadmisibilitatea cererii de decizie preliminară dacă, în pofida acestor lacune, Curtea, având în vedere elementele care rezultă din dosar, consideră că este în măsură să ofere un răspuns util instanței de trimitere (Hotărârea din 17 octombrie 2019, Comida paralela 12, C-579/18, EU:C:2019:875, punctul 21).
- 36 În speță, trebuie arătat, *primo*, că instanța de trimitere a inclus în întrebările sale preliminare premisa factuală potrivit căreia reclamanții din litigiul principal se găsesc în situația de a trebui să suporte partea onorariilor solicitate de avocatul lor care depășește quantumul onorariilor rambursate de Caixabank. Prin urmare, nu reiese că întrebările preliminare ar fi ipotetice.

- 37 Pe de altă parte, deși instanța de trimitere nu a indicat ansamblul elementelor la care se referă Caixabank, descrierea faptelor care figurează în decizia de trimitere este suficientă pentru a permite Curții să dea un răspuns util la întrebările preliminare. Astfel, această instanță precizează, printre altele, prejudiciul financiar pe care îl suferă reclamantii din litigiul principal prin aplicarea regimului de stabilire a cheltuielilor de judecată în discuție în litigiul principal.
- 38 În plus, după cum s-a amintit la punctul 34 din prezenta hotărâre, Curtea trebuie să ia în considerare, în cadrul repartizării competențelor între instanțele Uniunii și cele naționale, contextul factual și normativ în care se încadrează întrebările preliminare, astfel cum este definit în decizia de trimitere. Prin urmare, indiferent care sunt criticile emise de Caixabank și guvernul spaniol la adresa aprecierilor factuale ale instanței de trimitere, examinarea prezentei trimiteri preliminare trebuie să fie efectuată pe baza acestora [a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2020, A. P. (Măsuri de probațiune), C-2/19, EU:C:2020:237, punctul 27 și jurisprudența citată].
- 39 *Secundo*, presupunând că există o contradicție în ceea ce privește quantumul care servește ca bază de calcul al onorariilor de avocat a căror rambursare poate fi obținută de reclamantii din litigiul principal, acest quantum nu este decisiv pentru a răspunde la întrebarea dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării regimului de stabilire a cheltuielilor de judecată care este în discuție în litigiul principal.
- 40 *Tertio*, în ceea ce privește argumentele invocate de guvernul spaniol în susținerea inadmisibilității primei întrebări în măsura în care privește articolul 411 din LEC, rezultă, astfel cum a constatat domnul avocat general la punctul 28 din concluzii, că acestea țin de fond, iar nu de admisibilitate.
- 41 Ținând seama de tot ceea ce precedă, este necesar, așadar, să se considere că întrebările preliminare sunt admisibile.

Cu privire la fond

Cu privire la a doua întrebare

- 42 Prin intermediul celei de a doua întrebări, care trebuie examinată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 citite în lumina principiului efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care prevede, în cadrul stabilirii cheltuielilor de judecată legate de un litigiu referitor la caracterul abuziv al unei clauze contractuale, un plafon aplicabil onorariilor de avocat care pot fi recuperate de consumatorul care a avut câștig de cauză pe fond de la profesionistul obligat la plata cheltuielilor de judecată.
- 43 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că este necesar să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea efect în ceea ce privește consumatorul. Prin urmare, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei astfel de clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea consumatorului în situația de drept și de fapt în care s-ar fi găsit în lipsa clauzei abuzive menționate (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 61).

- 44 Este necesar să se arate că, în litigiul principal, clauza contractului referitoare la rambursarea împrumutului în monedă străină, a cărei anulare o solicitau consumatorii în cauză, a fost declarată abuzivă și că instituția bancară în discuție a fost obligată la recalcularea soldului restant datorat ținând seama de cuantumul care ar fi fost deja rambursat de aceștia dacă ratele lunare deja plătite ar fi fost achitate în euro, iar nu în monedă străină. Prin urmare, în raport cu împrumutul care a fost încheiat de consumatorii în cauză, aceștia din urmă pot fi considerați, în sensul jurisprudenței Curții, repuși în situația de drept și de fapt în care s-ar fi găsit în lipsa clauzei declarate abuzive.
- 45 Totuși, în speță, instanța de trimitere ridică problema conformității legislației naționale aplicabile cu articolul 6 alineatul (1) și cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, în raport cu stabilirea cheltuielilor de judecată, care face obiectul unei proceduri accesorii.
- 46 Trebuie arătat, în această privință, astfel cum a precizat domnul avocat general la punctul 51 din concluzii, că normele aferente stabilirii cheltuielilor de judecată în litigiile civile constituie norme de procedură care nu sunt prevăzute, în ceea ce privește cheltuielile de judecată referitoare la o procedură care are ca obiect constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale, de Directiva 93/13.
- 47 Or, Curtea a statuat că, în lipsa unei reglementări specifice a Uniunii în materie, modalitățile de punere în aplicare a protecției consumatorilor, prevăzută la articolul 6 alineatul (1) și la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, sunt stabilite de ordinea juridică internă a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora. Totuși, aceste modalități nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și nici să fie reglementate astfel încât să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității). Rezultă că repartizarea cheltuielilor de judecată aferente unei proceduri jurisdicționale în fața instanțelor naționale ține de autonomia procedurală a statelor membre, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității (Hotărârea din 16 iulie 2020, Caixabank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 și C-259/19, EU:C:2020:578, punctele 83 și 95, precum și jurisprudența citată).
- 48 În ceea ce privește principiul efectivității, care este singurul în discuție în cauza principală, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală internă face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând seama de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile sale în fața diverselor instanțe naționale. Din această perspectivă, trebuie luate în considerare, după caz, principiile care stau la baza sistemului jurisdicțional național, precum protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 48 și jurisprudența citată).
- 49 În speță, Directiva 93/13 conferă consumatorului dreptul de a se adresa unei instanțe pentru a se constata caracterul abuziv al unei clauze contractuale și pentru a se înlătura aplicarea acesteia. Or, Curtea a statuat că a face să depindă repartizarea cheltuielilor aferente unei astfel de proceduri doar de sumele plătite în mod nejustificat și a căror restituire se dispune este de natură să descurajeze consumatorul să exercite dreptul menționat, având în vedere cheltuielile pe care o acțiune în justiție le-ar determina. Curtea a dedus că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din această directivă, precum și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unui regim care permite ca o parte din cheltuielile de procedură să fie suportate de

- consumator în funcție de nivelul sumelor plătite în mod nejustificat care îi sunt restituite în urma constatării nulității unei clauze contractuale din cauza caracterului său abuziv, dat fiind că un astfel de regim creează un obstacol substanțial de natură să descurajeze consumatorii să exercite dreptul la un control jurisdicțional efectiv al caracterului potențial abuziv al unor clauze contractuale precum cel conferit de directiva menționată (Hotărârea din 16 iulie 2020, *Caixabank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 și C-259/19, EU:C:2020:578, punctele 98 și 99, precum și jurisprudența citată).
- 50 Totuși, trebuie să se facă distincție între această situație juridică și cea în care, precum în cauza principală, cheltuielile de judecată sunt exclusiv în sarcina profesionistului care a încheiat un contract cu consumatorul care a obținut anularea unei clauze abuzive, dar cu o limitare, determinată de valoarea litigiului, a cuantumului maxim al cheltuielilor de judecată a căror rambursare de la cocontractant o poate obține acest consumator.
- 51 Astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 52 din concluzii, principiul efectivității nu se opune, în principiu, ca un consumator să suporte anumite cheltuieli de judecată atunci când introduce o acțiune prin care urmărește să se constate caracterul abuziv al unei clauze contractuale. În plus, este cert că onorariile de avocat constituie în general o parte substanțială din cheltuielile efectuate de consumator în cadrul unei proceduri jurisdicționale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iulie 2016, *United Video Properties*, C-57/15, EU:C:2016:611, punctul 22).
- 52 Rezultă că, în principiu, nu este contrar principiului efectivității ca consumatorul care a avut câștig de cauză să nu fie rambursat de partea care cade în pretenții pentru toate onorariile de avocat pe care le-a plătit.
- 53 Astfel, întrucât consumatorul a ales avocatul căruia i-a încredințat apărarea sa și a convenit cu acesta onorariile care i-ar reveni, nu se poate exclude ca aceste cheltuieli de judecată să se dovedească a fi excesive din cauza onorariilor neobișnuit de ridicate convenite între partea care a obținut câștig de cauză și avocatul său. În acest context, Curtea a recunoscut că o reglementare care prevede tarife forfetare pentru rambursarea onorariilor de avocat ar putea, în principiu, să fie justificată, cu condiția să urmărească asigurarea caracterului rezonabil al cheltuielilor care trebuie rambursate, ținând seama de factori precum obiectul litigiului, valoarea sa ori efortul care trebuie depus pentru apărarea dreptului în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iulie 2016, *United Video Properties*, C-57/15, EU:C:2016:611, punctul 25).
- 54 În această privință, trebuie subliniat totuși că modalități procedurale care conduc la costuri prea ridicate pentru consumator ar putea avea drept consecință descurajarea acestuia să acționeze în justiție, având în vedere costurile pe care le-ar presupune o acțiune în justiție în raport cu cuantumul creanței contestate, sau să intervină, în mod util, în apărarea drepturilor sale în fața instanței sesizate de profesionist (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2018, *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 69, precum și Hotărârea din 3 aprilie 2019, *Aqua Med*, C-266/18, EU:C:2019:282, punctul 54).
- 55 Cheltuielile de judecată a căror rambursare poate fi obținută de consumatorul care a avut câștig de cauză, de la partea care a căzut în pretenții, trebuie în consecință să fie într-un quantum suficient în raport cu costul total al procedurii jurisdicționale, astfel încât să nu rezulte un efect disuasiv în ceea ce privește punerea în aplicare de către acest consumator a protecției juridice care îi este acordată de Directiva 93/13.

- 56 Prin urmare, revine statelor membre obligația de a defini, dacă prevăd în cadrul autonomiei lor procedurale un regim de rambursare a onorariilor de avocat care include o limitare în ceea ce privește quantumul care trebuie plătit de profesionistul obligat la plata cheltuielilor de judecată, o limită care permite rambursarea cheltuielilor efectuate de consumator până la nivelul unui quantum rezonabil și proporțional cu costul unei proceduri jurisdicționale referitoare la caracterul abuziv al unei clauze contractuale.
- 57 Revine astfel instanței naționale sarcina de a verifica dacă aceasta este situația în acțiunea principală.
- 58 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 citite în lumina principiului efectivității trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale care prevede, în cadrul stabilirii cheltuielilor de judecată în legătură cu o acțiune referitoare la caracterul abuziv al unei clauze contractuale, un plafon aplicabil onorariilor de avocat recuperabile de consumatorul care a avut câștig de cauză pe fond de la profesionistul obligat la plata cheltuielilor de judecată, cu condiția ca acest plafon să permită consumatorului să obțină, în acest temei, rambursarea unui quantum rezonabil și proporțional în raport cu cheltuielile pe care a trebuit să le efectueze în mod obiectiv pentru a introduce o astfel de acțiune.

Cu privire la prima întrebare

- 59 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale potrivit căreia valoarea litigiului, care constituie baza pentru calcularea cheltuielilor de judecată recuperabile de consumatorul care a avut câștig de cauză în cadrul unei acțiuni referitoare la o clauză contractuală abuzivă, trebuie stabilită în cererea introductivă sau, în caz contrar, este stabilită de reglementarea respectivă, fără ca această informație să poată fi modificată ulterior.
- 60 În primul rând, trebuie amintit că, potrivit dosarului de care dispune Curtea, reglementarea națională în discuție în litigiul principal prevede că quantumul care trebuie rambursat, printre altele, cu titlu de remunerație a avocaților de partea obligată la plata cheltuielilor de judecată nu poate depăși o treime din valoarea litigiului. Potrivit articolului 253 din LEC, aceasta trebuie menționată în cererea de sesizare. În plus, rezultă din articolul 251 din LEC că, în cazul în care se solicită o anumită sumă de bani, acțiunea se consideră, în lipsa unei cuantificări, ca având o valoare nedeterminată. În sfârșit, articolul 394 alineatul 3 din LEC prevede că, în scopul calculării sumei pe care partea care cade în pretenții este obligată să o plătească cu titlu de remunerație a avocaților, cererile neevaluabile în bani se cuantifică la 18 000 de euro, cu excepția cazului în care, ca urmare a complexității cauzei, instanța dispune altfel.
- 61 În ceea ce privește această din urmă dispoziție, trebuie, așadar, să se observe că valoarea litigiului nu pare fixă deoarece poate fi modificată de grefierul instanței competente și de judecătorul responsabil *in fine* de stabilirea cheltuielilor de judecată, ca urmare a complexității cauzei în discuție. În această privință, reiese din elementele care figurează în decizia de trimitere că, în timp ce reclamantii din litigiul principal nu au stabilit în cererea lor introductivă valoarea litigiului, aceasta a fost fixată ulterior, în procedura accesorie de stabilire a cheltuielilor de judecată, la un quantum de 30 000 de euro.

- 62 În al doilea rând, trebuie arătat, astfel cum s-a amintit deja la punctul 48 din prezenta hotărâre, că protecția drepturilor conferite consumatorului de Directiva 93/13 se apreciază în raport cu principiul efectivității, a cărui respectare de către statele membre este analizată, printre altele, luând în considerare principiul securității juridice.
- 63 Or, determinarea valorii litigiului încă de la depunerea cererii de sesizare este conformă cu principiul securității juridice întrucât, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 76 din concluzii, o asemenea determinare permite părților la procedură să cunoască, de la începutul acesteia, costul economic potențial al litigiului.
- 64 În plus, în ceea ce privește quantumul cheltuielilor de judecată a căror rambursare o poate solicita consumatorul, cu titlu de onorarii de avocat efectuate, părții care a căzut în pretenții, nu este contrar principiului efectivității ca, în temeiul principiului securității juridice, reglementarea națională să prevadă că valoarea litigiului nu poate fi modificată în cursul procedurii jurisdicționale, întrucât rambursarea efectivă a cheltuielilor efectuate de consumator, luând în considerare quantumul onorariilor pentru care, ținând seama de valoarea atribuită litigiului, poate solicita rambursarea de la profesionistul obligat la plata cheltuielilor de judecată, se asigură la sfârșitul procedurii.
- 65 Or, în această privință, s-a subliniat deja la punctele 62 și 64 din prezenta hotărâre că efectivitatea protecției urmărite de Directiva 93/13 trebuie asigurată prin garanția, acordată consumatorilor, de rambursare a cheltuielilor care au fost efectuate de consumatori într-un quantum rezonabil și proporțional cu costul onorariilor de avocat într-o procedură jurisdicțională în constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale. Revine, așadar, instanței naționale responsabile *in fine* cu stabilirea cheltuielilor de judecată sarcina să se asigure că normele naționale în discuție nu fac imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea de către consumator a drepturilor conferite de această directivă.
- 66 În speță, fixarea valorii litigiului la 30 000 de euro la momentul stabilirii cheltuielilor de judecată tinde să demonstreze că grefierul instanței competente, sub controlul instanței competente *in fine*, dispune de marja de apreciere necesară pentru a proceda la evaluarea valorii litigiului în cauză, ținând seama totodată de plafonarea legală a cheltuielilor de judecată recuperabile la o treime din această valoare. Instanța națională competentă *in fine* pentru a proceda la stabilirea cheltuielilor de judecată este cea care trebuie să se asigure, atunci când efectuează calculele, că cheltuielile de judecată care trebuie rambursate efectiv ținând seama de această plafonare legală corespund unui quantum rezonabil și proporțional în raport cu onorariile de avocat pe care consumatorul a trebuit să le efectueze în mod obiectiv pentru a introduce acțiunea în discuție.
- 67 Având în vedere toate aceste considerații, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale potrivit căreia valoarea litigiului, care constituie baza pentru calcularea cheltuielilor de judecată recuperabile de consumatorul care a avut câștig de cauză în cadrul unei acțiuni referitoare la o clauză contractuală abuzivă, trebuie stabilită în cererea introductivă sau, în caz contrar, este stabilită de reglementarea respectivă, fără ca această informație să poată fi modificată ulterior, cu condiția ca instanța însărcinată *in fine* cu stabilirea cheltuielilor de judecată să rămână liberă să determine valoarea reală a litigiului pentru consumator, asigurându-se că acesta beneficiază de dreptul la rambursarea unui quantum rezonabil și proporțional în raport cu cheltuielile pe care a trebuit în mod obiectiv să le efectueze pentru a introduce o astfel de acțiune.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 68 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale care prevede, în cadrul stabilirii cheltuielilor de judecată în legătură cu o acțiune referitoare la caracterul abuziv al unei clauze contractuale, un plafon aplicabil onorariilor de avocat recuperabile de consumatorul care a avut câștig de cauză pe fond de la profesionistul obligat la plata cheltuielilor de judecată, cu condiția ca acest plafon să permită consumatorului să obțină, în acest temei, rambursarea unui quantum rezonabil și proporțional în raport cu cheltuielile pe care a trebuit să le efectueze în mod obiectiv pentru a introduce o astfel de acțiune.**
- 2) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale potrivit căreia valoarea litigiului, care constituie baza pentru calcularea cheltuielilor de judecată recuperabile de consumatorul care a avut câștig de cauză în cadrul unei acțiuni referitoare la o clauză contractuală abuzivă, trebuie stabilită în cererea introductivă sau, în caz contrar, este stabilită de reglementarea respectivă, fără ca această informație să poată fi modificată ulterior, cu condiția ca instanța însărcinată *in fine* cu stabilirea cheltuielilor de judecată să rămână liberă să determine valoarea reală a litigiului pentru consumator, asigurându-se că acesta beneficiază de dreptul la rambursarea unui quantum rezonabil și proporțional în raport cu cheltuielile pe care a trebuit în mod obiectiv să le efectueze pentru a introduce o astfel de acțiune.**

Semnături